

СЭТГЭЛ МӨНХ ТУХАЙ ФИЛОСОФИ ДҮГНЭЛТ ГАРГАСАН К.Г.ЮНГИЙН ТАЙЛБАРЫН ЭЗОТЕРИК ҮНДЭСЛЭГЭЭНЭЭС

МУИС-ийн Философийн тэнхимийн докторант Б.Цэрэнханд

Түлхүүр үгс: Ухамсаргүй сэтгэл. Архетип. Үхэл. Сэтгэл гэж юу болох талаархи эзотерик үндэслэгээ. Сэтгэл мөнх болох нь.

Товч утга: Сэтгэлийн хамгийн чухал хэсэг нь ухамсаргүй сэтгэл гэж психологийн философийн орчин үеийн төлөөлөгчид үздэг бөгөөд ухамсаргүй сэтгэл нь хүний үйлдэлд ухамсартайгаас ч илүү үүрэгтэй гэж үздэг. Өөрөөр хэлбэл ухамсар нь ухамсаргүй сэтгэлээс бий болдог байна.

Сэтгэл зүйчдийн явуулсан зүүдний тухай судалгаа ХХ зууны эхний хагасаас “ухамсаргүй сэтгэл”(Unconscious - бессознательное) хэмээх ойлголтыг боловсруулахад хүргэсэн хэмээн өрнөдийн зарим психоаналитик философичид мэдээлдэг.¹ Гэхдээ тэд уг ойлголтыг тодорхой ялгаатай тайлбарлажээ.

Ухамсаргүй сэтгэлийн төлөв байдал хүний сэтгэлийн амьдралд оршин байдгийг философи, психологийн олон сургаал хүлээн зөвшөөрдөг. ХХ зууны 20-50-иад онуудад ухамсаргүй сэтгэл хэмээх ойлголтыг авч үздэг идеалистуудыг тэрслүү (*анафеме*) хэмээн нэрлэдэг байсан² агаад харин ХХ зууны 60-иад оноос эхлэн ухамсаргүй сэтгэлийг судлах энэхүү үзэгдлийг цагаатгах идэвхитэй үйл ажиллагаа явагдаж эхэлсэн байна.

“Ухамсаргүй сэтгэл” хэмээх ойлголтыг анхлан австрийн психологич Зигмунд Фрейд (1856-1939) авч үзжээ. Тэгээд сэтгэлийн хүрээг дараах байдлаар ангилан авч үзсэн байдаг. Үүнд:

1. Ухамсар(Ego)
2. Үлэмж ухамсар (Super - ego)
3. Ухамсаргүй сэтгэл (Id)

Швейцарын сэтгэл мэдрэлийн эмч, сэтгэл зүйч, соёл судлаач, нэртэй сэтгэгч, психоанализийн нэг чиглэл болох аналитик психологийг үндэслэгч Карл Густав Юнг (1875-1961) сэтгэлийн хүрээг З.Фрейдээс ялгаатайгаар дараах байдлаар хуваан авч үзсэн байдаг. Үүнд:

1. Ухамсар(Ego)
2. Бие хүний ухамсаргүй сэтгэл (Personal unconscious)
3. Хамтын ухамсаргүй сэтгэл (Collective unconscious)

Тийнхүү К.Г.Юнг ухамсаргүй сэтгэлийн хоёр өөр хүрээг ярьснаараа З.Фрейдээс ялгардаг. Гэхдээ ухамсаргүйн тухай энэ хоёр сэтгэгчийн тайлбарт нэг нийтлэг санаа байдаг гэж болохоор юм. Үүнд, тэдний хэн хэнийхээр: *ухамсаргүй сэтгэл бол сэтгэлийн нийт үзэгдэл, байдал бас үйлдэл, хүний оюун ухааны орчноос далд нээгдмэл биш, хянагдахгүй оршдог зүйл, тэгээд ухамсрыг хяналтандаа байлгадаг тэр орон зай юм.*

Харин бид энэ өгүүлэлдээ ухамсаргүй сэтгэлийн тухай К.Г.Юнгийн онолын нэн чухал нэг уг сурвалжид анхаарлаа хандуулах болно.

К.Г.Юнг биехүний ухамсаргүй сэтгэлээс ишлэн хамтын ухамсаргүй сэтгэлийг ургуулан тайлбарласан гэж хэлж болохоор байдаг. Бие хүний ухамсаргүй сэтгэл нь

¹Жишээ нь энэ тухай: Карл Густав Юнг. Бэлгэдэлт амьдрал. Орч.А.Энхбаатар. УБ., 2011, 161 дэх талд үзнэ үү.

²Г.В.Алексеев, А.В.Панин. Философия. Учебник. М., 1997.с.165

бодгаль хүний цуглуулж хуримтлуулсан туршлага мөн бол хамтын ухамсаргүй сэтгэл нь бодгаль хүмүүсийн нийтлэг туршлагын цуглуулга, колекци байдаг.³ Тэрээр түүнийг бас “анхдагч хэлбэр” буюу “архетип” гэж нэрлэж байжээ.⁴

К.Г.Юнг “архетип” хэмээх ойлголтыг бий болгосон нь буддист сэтгэл судлалыг шинжилсэн үр дүн юм. Тийм шинжилгээ нэгэн азтай тохиолдлоор сэдэгдсэн аж. Үүнд: английн философич, доктор Эванс Венц “Бардо Тёдол-Талийгаачийн тухай төвд судар” (The Tibetan Book of the Great Liberation) хэмээх төвд сударт тайлбар бичиж өгөхийг К.Г.Юнгээс хүссэн байна. Тэр дагуу К.Г.Юнг 1939 онд уг сударт “Бардо Тёдолын талаархи сэтгэл зүйн тайлбар”⁵ бичсэн аж. Энэхүү сэтгэл зүйн тайлбарыг доктор Эванс Венц нарын олон хүн хянан тохиолдуулж ухамсар 1954 онд Англид хэвлэн гаргажээ. Уг судрыг анх төвд хэлнээс англи хэл рүү лам Кази Даваа- Самдун орчуулж, доктор Эванс Венц эмхтгэн 1927 онд Оксфордын Их Сургуулийн хэвлэлийн газар хэвлүүлсэн ажээ.

К.Г.Юнг “Бардо Тёдолын талаархи сэтгэл зүйн тайлбар”-таа бичихдээ⁶: сэтгэлийн удамшил байдаг. Өөрөөр хэлбэл, тодорхой өвчнөөр өвдөх хандлага, зан аашны онцлог, онцгой өвөрмөц авьяас гэх зэрэг сэтгэлийн өвөрмөц онцлог удамшдаг. Сэтгэлд удамшдаг дээрхи шинжүүдийн дотор гэр бүлд ч, арьсны өнгөний ялгаанд ч үл хамрагдах нэг тусгай төрөл байдаг. Энэхүү удамшлын тусгай төрөл нь эртний грекийн философич Платоны “Эйдос”-той адилтган үзэж болохуйц тийм төгс, түгээмэл анхдагч санаанууд буюу хэлбэрүүд юм. Энэхүү анхдагч хэлбэр нь оюун ухааны категори биш, харин сэтгэлийн категори гэж К.Г.Юнг үзсэн. Тэгээд К.Г.Юнг цааш нь хэлэхдээ сэтгэлийн үр нь мөн чанараараа хийсвэр тул тэр сэтгэлийн хэлбэрүүд нь бүр анхнаасаа дүр төрхтэй, тэгэхдээ хэвшсэн төрхтэй байх ёстой гэж үзсэн. Ийм анхны дүр төрх (typos), тэр тусмаа хэвшсэн дүр төрхийг Ариун (Saint) Августны адилаар “архетип” гэж нэрлэсэн⁷ хэмээн К.Г.Юнг “Талийгаачийн тухай төвд судар”-т өгсөн сэтгэл зүйн тайлбартаа бичсэн байдаг.

Архетип гэдэг үг уг нь грек хэлний “arche”- анхдагч, “typos”- хэв маяг гэсэн үгнээс үүсэлтэй “анхдагч хэв маяг” гэсэн утгыг илэрхийлдэг. Архетип бол эртний грекийн хожуу философичдийн бүтээлд илэрхийлдэг философийн загвар санаа аж. Энэхүү нэр томъёог орчин үед анх ноцтой хэрэглэж байгаа хүн нь К.Г.Юнг юм. Гэвч түүний хэрэглээг өөр өөр утгаар тайлбарладаг тохиолдолтой. Жишээ нь атеист тайлбарын үүднээс архетип гэдэг бол “балар эртний ямар нэгэн зүйлийг илэрхийлсэн, будлиантай, толгой эргүүлсэн бүтэц бүхий хамтын ухамсаргүй сэтгэл юм. Балар эртний буюу хуучирсан сэтгэлийн “үлдэгдэл” нь хүний сэтгэл хөдлөл болон зорилго гэх мэт зүйлээр амьдралын нөхцөл байдалд дахин давтагдан орж ирдэг”.⁸ К.Г.Юнгийг хэрэв хүний болон нийгмийн амьдралд хямрал бий болоход ухамсаргүй сэтгэл нь архетипийг сэргээж, ийнхүү архетип нь тохиромжтой үед биелэгдэх нөхцөл бүрддэг байна. Үүний зэрэгцээ аль ч тайлбар дахь нэг нийтлэг зүйл гэвэл архетип бол миф, бишрэл, зүүд, аман зохиол, утга зохиол, урлагаар дахин давтагдан оршиж байдаг. Гэхдээ соёлын эдгээр бүрдэл нь архетип нь өөрөө биш, харин архетипийн илэрлүүд, өөрөөр хэлбэл хэлний хэрэгслүүд мөн гэж үзэх ёстойг К.Г.Юнгийн философи харуулдаг юм.

Одоо архетипийн тухай К.Г.Юнгийн өөрийнх нь тайлбарт анхаарлаа хандуулъя. Тэрээр Бардо Тёдолд өгсөн “Сэтгэл зүйн тайлбар”-таа: архетип нь соёлын болоод

³ Jung, C.G. Analytical psychology: its Theory and Practice. The Tavistock lectures. London a Neneley, 1968. www.google.mn/Jung_C_G

⁴Энэ тухай: Б.Цэрэнханд. К.Г.Юнгийн боловсруулсан философи баримтлал. Философийн магистрийн зэрэг горилсон бүтээл. УБ., 2011, 38 дахь талд үзнэ үү.

⁵Энэ тухай: Бард Тойдол буюу үхлийн дараах 49 хоног. Орч. Т.Мандала. УБ., 2001, 25 дахь талд үзнэ үү

⁶Энэ тухай: Бардо Тёдол. Талийгаачийн тухай төвд судар. Доктор Карл Густав Юнгийн сэтгэл зүйн тайлбар. Орч. Н.Сома. УБ., 2006, 75 дахь талд үзнэ үү

⁷Энэ тухай: Бардо Тёдол. Талийгаачийн тухай төвд судар. Орч. Н.Сома. УБ., 2006, 75- дахь талд үзнэ үү

⁸См об этом напр: Философский словарь. Под редакцией И.Т.Фролова. Издание седьмое, переработанное и дополненное. М., 2001, с. 45

үндэстэн угсаатны агуулгаар дүүрээгүй, төрөлхийн, мөнхийн зураглал мөн. Жишээлбэл ийм зураглалын нэг нь: “*Үхэл- Амилахуй- Хувилахуй*” юм. Энэ бол мөнхийн зураглал мөн.⁹ Ийм мөнхийн зураглал буюу архетипийг дүрслэсэн олон ном судар буй.

Бид өгүүллийнхээ хязгаарлагдмал хүрээндээ захирагдаж энэхүү өгүүлэлдээ буддын шашны “Их хөлгөн”-д томоохон байр суурь эзэлж, чухалд тооцогддог нэгэн судрыг авч үзэж байгаа дээр дурьдагдан буй “Бардо Тёдол буюу Талийгаачийн тухай төвд судар” юм.

Энэтхэгийн философич Ошо хэлэхдээ: “Үхэх урлагийг ганцхан төвдөд л бий болгосон. Дэлхий дахин тэр чигээрээ амьдрах урлагийг бий болгохын тулд хөөцөлдөж байхад үхэх урлаг, нас барах урлагийг бий болгосон ганцхан орон бол Төвд юм. Төвдүүд үүнийгээ Бардогийн урлаг гэж нэрлэдэг байсан”¹⁰ хэмээн Бардо Тёдолыг үнэлсэн байдаг.

Судар дотроо гурван хэсэгт хуваагддаг. Үүнд:

Нэгдүгээр хэсэг нь “Чикай Бардо” гэж нэрлэгддэг бөгөөд энэ хэсэгт амьсгал хурааж буй хүний сэтгэлд ямар өөрчлөлт гарч, юу тохиолдож болох тухай дүрслэн тайлбарладаг. (Сударт өгүүлснээр Чикай Бардо амьсгал хураасан тэр мөчөөс эхлэн дунджаар 3-7 хоног үргэлжилдэг).

Хоёрдугаар хэсэг нь “Хонийд Бардо” гэдэг нэртэй. Энэ Бардод хүн нас бармагцаа шилжин ордог, “үйлийн үрийн хуурмаг үзэгдлүүдээс” бүтсэн, зүүд мэт байдлыг энд тайлбарладаг.

Гуравдугаар хэсэг нь Сидпа Бардо гэдэг нэртэй. Энэ нь шинэ төрлийн зөн совинг бий болгох үйл явцаас эхлээд шинэ төрөлд хувилах хүртэл тохиолддог үйл явцыг бичсэн байдаг.

Бид энэхүү өгүүлэлдээ “Хонийд Бардо”-гийн тухай тайлбарт орчин үеийн психоаналитикч зарим философич ямар үнэлгээ өгдгийг авч үзэхдээ К.Г.Юнгийг төлөөлөл болгосон юм.

Сударт өгүүлснээр үхлийн гурван Бардо нь дунджаар 49 хоног үргэлжилдэг. Талийгаач өөрийгөө үхсэнийг мэдэрсэн өдрөөс Бардо эхэлдэг. Ер нь дунджаар гурав хоногийн дотор хүн үхсэнээ ухамсарладаг аж. Үүний дараа 15 хоногийн туршид бид Хонийд Бардогоор тэнүүлчилдэг. Дараа нь Шүүх болон Сидпа Бардотой учрах ба тэнд талийгаач дараагийн ухамсаргүй төрлөө эрэлхийлдэг. Мэдээж төрөхдөө Бардо дахь явдлаа ор тас мартсан байдаг.¹¹ Судрын мэдээг үнэн гэж хүлээн зөвшөөрвөл “сэтгэл мөнх” гэсэн үзлийг хүлээн зөвшөөрөх ёстой. К.Г.Юнг ийм үзэл илэрхийлжээ. Өөрөөр хэлбэл үхэл бол сэтгэл нэг хэлбэрээс өөр хэлбэрт шилжих шилжилт болохоос төгсгөл биш юм. Энэтхэгийн философич Ошо хэлэхдээ: Үхэл бол шинэ амьдрал руу орох үнэмлэх. Үхэл гэж байдаггүй. Юу ч үхдэггүй. Зүгээр л хэлбэр нь өөрчлөгддөг хэмээн сэтгэл мөнх болохыг батлан өгүүлсэн байдаг.¹² Энэ үзэл К.Г.Юнгийн философид илэрдэг.

Сэтгэл мөнх тухай философичдын ийм үзлийн үндэслэгээ болох мэдээг Талийгаачийн тухай төвд сударнаас төвөггүй олж харж болдог. Жишээ нь: нэгэнт хэрэггүй болсон махан биенээсээ салсан ухамсар Хонийд Бардод сэргэнэ. Энэ Бардод дараах үйл явдлууд тохиолддог хэмээнуг сударт бичсэн байдаг. Үүнд:

Хонид Бардод анхны өдөр нүд сохлом цагаан лагшнаасаа тунгалаг цэнхэр туяа цацруулснаар Вайрочана заларна. Тэр мутартаа 8 хигээстэй хүрд барьж арслант сэнтийд заларна. Түүнийг Огторгуйн уудмын Эх Бурхан Аксадатис тэвэрчээ. Энэ гэрэл асар хурц,цацрах дөл нь маш сүртэй, аймшигтай тул чи даруй айж ширвээтнэ. Энэ бол туйлын мөн чанарын дуу авиа, бүү эмээ! Чамайг юу ч хорлож чадахгүй, учир нь, чи гэж байхгүй.

⁹Энэ тухай: Бард Тойдол буюу үхлийн дараах 49 хоног. Орч.Т.Мандала. УБ., 2001,29 дэх талд үзнэ үү

¹⁰Ошо. Үхэл бол агуугаас агуу хуурмаг үзэгдэл. УБ., 2013, 83 дахь талд үзнэ үү

¹¹Бардо Тёдол. Талийгаачийн тухай төвд судар. Орч.Н.Сома. УБ., 2006, 18 дахь тал

¹²Ошо. Үхэл бол агуугаас агуу хуурмаг үзэгдэл. УБ., 2013, 25 дахь талд үзнэ үү

Учир нь, физик бие үгүй болж зөвхөн цэвэр ухамсар л үлдсэн. Тиймээс чи юу болох хүсэлтэй вэ? тийм болж чадна.¹³ Сүрдэж ширвээлтэлгүй цэнхэр дөлөнд итгэн сүслэж, өөртөө шингээн авсан хүн Бардогийн асар их шаналал зовлонгоос аврагдана¹⁴ хэмээн сударт өгүүлдэг.

Эндээс үзвэл талийгаач(сэтгэл), талийгаачид үзэгдэж буй бурхан хоёр бол нэг зүйл. Талийгаачид харагдаж буй бурхадын дүрсүүд бол талийгаачийн сэтгэлийн өөрийнх нь дотоод мөн чанар гэж К.Г.Юнг судар дахь дээрхи мэдээнд тайлбар хийсэн байдаг. Гэхдээ бурхад бол зөвхөн өөрт нь итгэдэг хүнд л үзэгдэх дүр дүрсүүд мөн. Эдгээр бурхад нь аль хэдийн байхгүй болсон махбодь биеийн дуртгал юм.¹⁵ Эдгээр бэлэгдэлт бурхадын дүрс бол талийгаачаас ойсон тусгал билээ. Бурхадын дүрийг харна гэдэг бол угтаа өөрөө өөрийгөө ширтэн байгаа хэрэг болно. Өдийг хүртэл хараагүй байсан өөрийнхөө энэ чанарыг ухаарч ойлгохыг чармай гэж сударт өгүүлсэн байдаг.

Судрын хэлэх гэсэн хамгийн чухал санаа бол хүн өөрийн мөн чанарыг “хэлбэрт” хууртагдахгүйгээр мэдэх явдал юм. Өөрөөр хэлбэл бид өдөр тутамдаа өөрөө өөрийгөө танихааргүй тийм сэтгэлийн мөн чанарт орж байдаг байна. Ингэснээрээ сэтгэл зөрчилд орж ухамсрын задралд ордог. Үүнийг психоаналитикчид шизофрени хэмээн нэрлэдэг. Зүйрлэн хэлбэл Хонийд Бардод өөрийн мөн чанарын нууц бичээс болсон тэрхүү тэмдгүүдийг танихгүй байснаар талийгаач асар их зовлон шаналалыг амсдаг нь амьддаа шизофрени тусахтай адил юм.

Бидний үзэж байгаагаар уг судар дан ганц үхсэн хойноо өөрийн мөн чанарыг таних бус амьд байхдаа ч өөрийн мөн чанарыг танихыг чухалчлан сургадаг судар болно.

Хонийд Бардод уур хилэнгээ тэвчих нь энэ Бардод үйлчлэх гол зарчим гэж сударт сургадаг. Учир нь Хонийд Бардогийн хоёрдох өдөр, ард үлдсэн хүмүүсийг амьдрал дунд байгааргаар нь үзэж, эд хөрөнгийг чинь хуваан хэрэлдэхийг сонсоно. Хайрт эхнэр чинь чамайг мартсаныг ойлгоно. Харин чи битгий уурлаарай, нүд ирмэх зуур харанхуй чамайг татан авч тамын хаалга онгойно шүү!¹⁶ Гэж судар уур хилэнгээ тэвчихийг сануулсан байдаг. Бидний үзэж байгаагаар уур хилэнгээ тэвчихгүй, ард үлдсэн газар дэлхийн амьдралтай зууралдах нь “бие” үгүй болж, зөвхөн ухамсар үлдсэн гэдгийг ухаарахгүй байгаас талийгаачийн зовлон үүдэлтэй.

Сударт цааш нь өгүүлэхдээ: хонийд Бардогийн дөрөв дэх өдөр сэтгэлийн хөдөлгөөн, хүчтэй таталцал(амьдралд хорогдох сэтгэл), өш хонзон болоод, дурлал хайраас хий үзэгдлүүд буюу зовлонгийнхоо сэдэв агуулга, орон зайн байрлалтай холбоотой, золгүй сүнснүүд төрцгөөнө. Ийнхүү Хонид Бардогийн үед талийгаач өөрийгөө үхсэн гэдэгтэй эвлэрэхгүй, амьдралтай зууралдаж, амьдралд үлдэгдсдийг харж сэтгэлээ хөдөлгөснөөс бидний нэрлэж заншсан хий үзэгдэл, муу ёрын сүнснүүд төрцгөөдөг байна. Уг судар Хонийд Бардогийн үед сэтгэлээ барьж, амгалан тайван байхыг сургадаг нь ийм учиртай юм. Амьдралд ч гэсэн уур хилэнгээ тэвчих нь их алдаа гаргахаас биднийг сэрэмжлүүлдэг. Ер нь уур хилэн л биднийг амьд чөтгөрүүд болгон хувиргадаг. Хүний амьдралд сэтгэлийн амар амгалан байдал л бидний хайж, эрэл болдог аз жаргалын түлхүүр гэж Талийгаачийн тухай төвд судар сургадаг.

Ийм өлсгөлөн сүнснүүд, хий үзэгдлүүд Бардогийн тусламжтайгаар аврагдах зам тэдний өмнө хаалттай болгодог. Гагцхүү өлсгөлөн сүнс, хий үзэгдэл байх хугацаагаа дуусгасан хойноо газар дээр ахин төрсний дараа л тэд Бардогоор дамжин дээш өгсөх оролдлого дахин хийх боломжтой учирна¹⁷ хэмээн сударт өгүүлжээ.

¹³Бардо Тёдол. Талийгаачийн тухай төвд судар. Орч.Н.Сома. УБ., 2006, 17дахь тал

¹⁴Бардо Тёдол. Талийгаачийн тухай төвд судар. Орч.Н.Сома. УБ., 2006, 18 дахь тал

¹⁵Бардо Тёдол. Талийгаачийн тухай төвд судар. Орч.Н.Сома. УБ., 2006, 23 дахь тал

¹⁶Бардо Тёдол. Талийгаачийн тухай төвд судар. Орч.Н.Сома. УБ., 2006, 19 дэхтэл

¹⁷Бардо Тёдол. Талийгаачийн тухай төвд судар. Орч.Н.Сома. УБ., 2006, 21 дэхтэл

Чи тэмдгүүдийн учрыг ололгүй, өөрийнхөө гал дөлийг таньж ойлгоогүйгээс өдөр хойшлох тусам бурхадын дүр догшин болж эхэлнэ. Чамд үл ойшоогдсон тэд бээр хайр элбэрлээ хилэнгээр сольцгоожээ¹⁸ гэж сударт өгүүлдэг.

Хонийд Бардогийн долоо дахь өдрөөс эхлэн бурхадын дүр догшин болж эхэлнэ. Үүнийг дүрсэвэл: Бурхад тус бүр хурц шимээсэг ба цус бялхтал дүүргэсэн хүний гавал аяга барьжээ¹⁹ хэмээн бурхадыг дүрслэдэг.

Долоо дахь өдөр Мандалын умард зүгээс Гэгээрлийг мэдэгч зарлигийн эзэн Ногоон дагина тэврэн бүжиглэнэ. Эзний нүүрний нэг тал нь инээсэн, нөгөө тал нь хөмсөг зангидан барайсан байх ажээ. Эдгээр бурхад талийгаачийг сайн үйлийнх нь төлөө шагнан соёрхож, муу үйлийнх нь төлөө шийтгэхээр ирцгээдэг байна.

Хурц тод өмсгөлтэй бөөн олны гүн дотроос нүргэлэн нижигнэх аянга ал, ал гэх аймшигт хашгираан сонсогдоно. Чиний үнэн, тэдний үнэн хоёр нэг юм²⁰ хэмээсэн байдаг.

Эндээс: хүн өөрөө өөрийгөө л шийтгэж эсвэл урамшуулдаг гэсэн санаа гарч ирж байгаа болно. Өөрөөр хэлбэл хүний сэтгэл нь үйлийг хийж, бас хийсэн үйлийнхээ хариуцлагыг хүлээдэг байна.

Талийгаач өөрийн бүтцийн нууц бичээс болох бурхадыг бэлэгдсэн тэмдгүүдийг танихад хүний хилэнц, амьд ахуйдаа хураасан нүгэл нь нүд сохлом цагаан гэрлийг элэг буруу санаж, үл хэрэгсэн, түүнээс цэрвэн эмээлгэхэд хүргэдэг байна. Иймээс л буддын шашин үйлийн үрийн сургаалыг номлож, буян үйлдэж амьдрахыг сургадаг нь ийм учиртай бөлгөө.

Бурхадыг бэлэгдсэн бүх тэмдгүүд буюу чиний гэрлэн бүтцийн нууц бичээс дараа дараагаараа чамд үзэгдсэн боловч чи нэгэнд ч өөрийгөө олж таньсангүй. Иймээс арван гурав дахь өдрөөс эхлэн догшин дүрт бурхадын дүр улам хилэнтэй догшин болж эхэлнэ. Үүнийг дүрслэвэл: Баруун хойд зовхисоос хүүрийн толгойг тасдан зүрхийг нь сугалан баруун мутартаа цуглан барьж, зүүн мутраараа толгой нь тасарсан хүүрийг амандаа хийж зажлан шал шал хийлгэсээр үхлийн Шар дарь эх аз жаргалтайгаар заларна²¹ хэмээн өгүүлсэн байдаг.

Эдгээр дурдагдсан зүйлсээс хийж болох психологийн философийн нэг дүгнэлт гэвэл: талийгаач өөрийн мөн чанарын нууц бичээс болсон бэлгэдлийн тэмдгүүдийг танихгүй байх тусам мөн чанар нь өөрийгөө хүлээн зөвшөөрүүлж, таниулах гэж улам догшин дүртэйгээр илэрхийлэгдэх нь хүн өөрийн дотоод ухамсраа таниагүйгээс невроз, сэтгэл мэдрэлийн өвчтэй болж эмчилгээний явцад өөрийгөө ухаарах явцад өвчин нь эдгэрдэгтэй адил бурхадын дүрийг өөрийгөө байна хэмээн таньж чадвал талийгаачид аврал ирдэг.

Хонийд Бардогийн 2 дахь өдөр там аймшигт амнаасаа бараан манан савсуулсаар нүгэлт хилэнцэт хүмүүнийг аваачихаар ирдэг. Энэхүү там нь хүний эрүүл саруул ухаанд багтамгүй, зүүдэнд ч оромгүй, тийм их зовлонгийн далайг хүн авчрах чадвартай юм. Энэ зовлон нь дараах байдлаар Хонийд Бардод дүрслэгдсэн байдаг.

“Үхлийг эрхшээгч Эзэн Яма (Эрлэг Номун Хаан) хүзүүгээр чинь шидмэс ороож араасаа чирнэ, чиний толгойг тасдан зүрхийг чинь сугалан гэдсийг чинь гарган, гавалнаас чинь тархийг чинь сорж, цусыг чинь уун, чиний ясыг чинь мөлжиж махыг чинь идэх болно.

Гэвч чи үхэж чадахгүй бие чинь хэсэг хэсгээр хэрчигдэн таслагдсан атлаа дахиад амилна. Ахиад л чамайг хэсэглэн тасдаж чи дахиад л аймшигтайгаар өвдөж шаналан,

¹⁸Бардо Тёдол. Талийгаачийн тухай төвд судар. Орч.Н.Сома. УБ., 2006, 28 дахьтал

¹⁹Бардо Тёдол. Талийгаачийн тухай төвд судар. Орч.Н.Сома. УБ., 2006, 24 дэхтал

²⁰Бардо Тёдол. Талийгаачийн тухай төвд судар. Орч.Н.Сома. УБ., 2006, 25 дахь тал

²¹Бардо Тёдол. Талийгаачийн тухай төвд судар. Орч.Н.Сома. УБ., 2006, 31 дэхтал

тамлалтыг туулна”²².

Энэхүү үзэгдэлд К.Г.Юнг дараах тайлбарыг хийсэн. Тэрээр хэлэхдээ: эдгээр тамлалт нь аюулын жинхэнэ мөн чанарыг нарийн тод дүрсэлж байгаа юм. Энэ бол үхсэний хойно өөрийн чинь сэтгэлийн бүрхүүл үзэгдэх нэг төрлийн “нарийн бие”, цогц бүрэн байдлаа алдан задарч байгаа явдал мөн. Энэ хуваагдалтай сэтгэл зүйн хувьд тэнцүү ойлголт бол өвчтэй хүн бие хүнийхээ хувьд Dissociatio задрах хуваагдал юм. Хүндэрсэн тохиолдол нь шизофрени юм хэмээн К.Г.Юнг үзжээ.

Хэдийгээр энэ судар талийгаачид зориулагдсан судар боловч хүмүүнийг амьд ахуй цагтаа сэтгэлээ шинжлэхийг сургасан агуу агуулга бүхий судар болохыг өгүүлэлийнхээ төгсгөлд хэлмээр санагдаж байна.

Summary: This article has covered the following ideas and conclusions.

Carl Gustav Jung is the first contemporary psychologist to study the human mind greater in depth and tried to explain clearly based upon the results and findings of the psychological researches of his time and on some religious sources.

He distinguished the unconscious psyche as the most important part of human mind. Moreover, he considered that the unconscious psyche plays more dominant role in human activities. In other words, in accordance with C. G. Jung, consciousness derives from unconscious psyche.

Ном зүй

1. Бардо Тёдол.Талийгаачийн тухай төвд судар. Орч. Н.Сома. УБ., 2006
2. Бард Тойдол буюу үхлийн дараах 49 хоног. Орч.Т.Мандала. УБ., 2001
3. Ошо. Үхэл бол агуугаас агуу хуурмаг үзэгдэл. УБ., 2013
4. Карл Густав Юнг. Бэлгэдэлт амьдрал. Орч.А.Энхбаатар. УБ., 2011
5. Jung.C.G.Analytical psychology: its Theory and Practice. The Tavistock lectures. London a Neneley, 1968.-[www.google.mn.Jung.C.G](http://www.google.mn/Jung.C.G)

²²Бардо Тёдол. Талийгаачийн тухай төвд судар. Орч.Н.Сома. УБ., 2006, 69 дэхтал